

XIX. ASIR İNGİLİZ EDEBİYATI VE

NAMIK KEMAL NESLİ

Ayrı ayrı içtimâî şartların tesiri altında gelişen iki edebiyat arasında tam manasıyla bir uygunluk ve benzerlik aramak mantıkî düşüncenin dışında bir hareket olur, bununla beraber XIX. asra tekaddüm eden yıllarda bir çok memleketlerde aynı neticeleri meydana getirecek hâdiselerin vukubulması bizi iki edebiyat arasında bazı müşterek noktalar aramağa sevketmiştir. Bu hâdiselerin başında Fransız ihtilâlini görüyoruz ki bunun ortaya attığı ana fikirlerden hemen bütün milletler müteessir olmuştur. İnsanlık tarihinin en büyük hâdiselerinden birisi olarak mütalâa ettiğimiz bu ihtilâlin bir çok memleketlerin içtimâî hayatlarına ve dolayısıyla edebiyatlarına yaptığı tesiri hiç bir zaman gözden uzak tutamayız.

Bizde Tanzimat edebiyatının ilk mümessilleri sayılan Namık Kemâl nesli (Sinasi, Ziya Paşa, Namık Kemâl) ilhamlarını bu ihtilâli hazırlayan mütefekkirlerden almışlar ve ilk yazı hayatlarına bunların eserlerini tercüme ile başlamışlardır. Bundan dolayı, Fransız ihtilâlini hazırlayan fikirler onların müdafaa ettiği fikirlerin esasını teşkil ediyordu.

On dokuzuncu asır İngilteresinde de edebiyat ve fikir sahasında bu tesirleri bariz bir şekilde görmek mümkündür. İngiliz sairleri ve mütefekkirleri, ihtilâlin, beşerîvetin ıztıraplarına devayıkül olacağına inanmışlar ve bu müthiş hâdiseyi hazırlayanlara karşı büyük bir hayranlıkla bağlanmışlardı.

Bu asrın başında kendilerine has bazı vasıflarla yeni bir mektep kurmuş olan Göl şairleri (William Wordsworth, S. T. Coleridge, R. Southey), bilhassa İngiliz edebiyatında büyük romantikler dediğimiz (Byron, Shelley, Keats) hep bu ihtilâlin ateşi ile tutuşmuşlardı. Demek ki ihtilâlin meydana getirdiği umumî tesirin izlerini her iki edebiyatta da bariz bir şekilde müşahade etmek mümkündür.

İkinci bir müşterek nokta olarak her iki edebiyatın da klâsiğe aksülamel olmakla romantizmi benimsemesini gösterebiliriz. fakat burada bir noktayı biraz daha acaak mecburiyetindeyiz: Tanzimattan sonraki edebiyatımız —kendisine henüz herkes tarafından kabul edilmiş bir ad bulamıyan— eski edebiyata aksülamel yapmış.

tır. Bazıları bu eski edebiyata Divan edebiyatı dedilerse de bu kelime bu edebiyatın şümülünü ifade etmekten çok uzaktır. Bir kısmı da Enderun edebiyatı dediler; bu daha mânasızdı. Eski edebiyatımıza muayyen bir şekil kadrosu dahilinde muayyen mevzuları terennüm etmesi ve müşterek hayat ve tabiat görünüşünü ihtiva etmesi dolayısıyla, Türk klasik edebiyatı demekten başka çare yoktur. Her iki edebiyattaki reaksiyonun klâsik determinizme karşı olması bu iki edebiyatı da bu noktada birleştirir kanaatindeyim. Buradan bizdeki klasiği Avrupa klasiği mânasında anladığımız zehabına varılmasın. XIX. asır İngiliz edebiyatında rasyonalizme karşı açık bir aksülamel varken bizde —bilhassa Namık Kemâlde— aklıyeciliğe doğru kuvvetli bir temayülün mevcut olduğu meydandadır. Hemen her şeyi akılla izah etmeğe yeltenen bu şair bir çok noktalarda akılla nassı (dogma) telif hattâ tevit etmeğe çalışır.

Bu asırda her iki edebiyatta da halka doğru bir temayül seziirse de maatteessüf hiç birisinde katî ve muvaffakiyetli bir netice elde edildiğini göremiyoruz .

Namık Kemâl nesli siyasî idi. Hemen hepsi Babîâli vasıtasıyla devletle, tercüme odaları vasıtasıyla, Avrupa ile temasta idiler. Babîâlinin en ince dedikodularına kadar vâkıf olan bu adamlar siyasî ve ictimâî fikirlerini yaymak için kendilerine edebiyatı bir vasıta yapmışlar ve kendilerini anlatmak için bir nesir edebiyatı vücudâ getirmişlerdi. Eğer Hâmit gelmemiş olsaydı edebiyatımız nesir edebiyatı olmakta devam edecek ve manzum edebiyat mühmel kalacaktı.

Gene bu nesil edebiyatta imajdan ziyade fikre ehemmiyet veriyordu. İşte on dokuzuncu asır İngiliz edebiyatı bizim edebiyatımızdan bu iki noktadan da ayrılıyordu: bu asır İngiliz edebiyatı saheserleri manzum parçalardan meydana getirilmisti ve hayal değerli bir mevki isgal ediyordu. Şiirleri, mevzu itibarıyla gayet zenginidi.

Bize garptan, romanı, tiyatroyu, biyografiyi, tenkidi getiren Namık Kemâl garp şiirinin hususiyetlerini, lezzetini tabiat ve hayat karşısında bizimkinden bambaska olan durumunu anlamamıştır.

Bu asırda İngiliz edebiyatında, bilhassa tabiata pek büyük ehemmiyet verilmişken, bizim edebiyatımızda tabiata karşı bir biganelik ve bir duvensuzluk hüküm sürüyordu. Bizde ilk defa tabiatı siire mevzu eden Abdülhak Hâmit olmuştur. Bu bakımdan üç dört devrin edebiyatında, sairî azam diye muasırlarının hürmetini kazanan bu büyük adama edebiyatımız bu bakımdan da borçludur.

İbrahim Olgun

